

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยปัจจุบัน มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการสื่อสารต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทั้งสภาพสังคม สภาพแวดล้อม และการดำรงชีวิต ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของคนไทยทั่วประเทศ การจัดการศึกษาในปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นคนเก่ง คนกล้าและคนดี ถึงพร้อมด้วยความรู้ ทักษะ และเจตคติเพื่อการพึ่งตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อม มีพลังในการคิด การตัดสินใจและการปรับตัว ทั้งด้านการเรียน การดำเนินชีวิต เลือกอาชีพด้วยความรอบคอบ ขาดอุปสรรค สมเหตุสมผล มีนิสัยรักการทำงาน และดำเนินชีวิตในสังคมสมัยใหม่อย่างมีแผน มีหลักเกณฑ์ มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ใฝ่รู้ใฝ่เรียน พัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคมให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีชีวิตที่ประสบความสำเร็จ และสงบสุข ท่ามกลางปัญหาอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและเทคโนโลยี โดยโรงเรียนทุกโรง ต้องนำงานแนะแนวที่มีระบบ เป็นเครื่องมือพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนที่น่าตนเอง พึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 38)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดนโยบายพัฒนาการศึกษา โดยให้มีการปฏิรูประบบการเรียนการสอน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถและทักษะพื้นฐานที่ดีและเข้มแข็งพอที่จะออกไปประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 57) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาความยากจน และเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทย ในการพึ่งพาตนเองให้ได้รับโอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน มีความมั่นคงในอาชีพ มีรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543, หน้า 45-46)

เพื่อเป็นการสนองนโยบายการศึกษาของชาติ ในการสร้างเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพ เพื่อให้สามารถนำความรู้ ความคิด ตลอดจนทักษะและเจตคติที่ได้รับจากโรงเรียนไปปรับปรุงชีวิตของตน ครอบครัว และสังคมให้ดีขึ้น ทั้งยังสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง อันจะช่วยให้ประเทศชาติดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง โรงเรียนจึงควรดำเนินงานแนะแนว ซึ่งเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลรู้จักตนเอง รู้จักสิ่งแวดล้อม สามารถเลือกและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลที่เหมาะสม รู้จักแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนสู่ความเป็นสากล บนพื้นฐานของความเป็นไทย (กรมวิชาการ, 2540, หน้า 34) อีกทั้งการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนยังเป็นการช่วยสกัดกั้นพฤติกรรมที่เป็นปัญหาไม่ให้ลุกลาม เป็นการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ช่วยป้องกันปัญหา และเตรียมเด็กให้พร้อมในด้านต่าง ๆ ช่วยให้เด็กมีพื้นฐานที่จะเลือกแนวทางการศึกษาต่อ เลือกอาชีพได้เหมาะสมเมื่อถึงเวลาอันควร (วิไลพรรณ อ่อนตา, 2531, หน้า 2)

การเลือกอาชีพ หมายถึงกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างความต้องการของบุคคลที่จะเลือกอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความเหมาะสมกับความสามารถของตนเอง (Ginzberg, 1966, p. 47) การเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนย่อมก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน มีความสุข มีโอกาสประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพมาก ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลเลือกอาชีพไม่เหมาะสมกับตนแล้ว จะเกิดความเบื่อหน่ายในการทำงาน (สำเนาวิชาจิตศิลป์, 2529, หน้า 2) หากนักเรียนไม่ได้รับการช่วยเหลือในการวางแผนการศึกษาและอาชีพ และไม่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกของงานอาชีพอย่างเพียงพอ รวมทั้งต้องศึกษาเล่าเรียนหรือทำงานในสิ่งที่ตนไม่มีความถนัดหรือไม่ใ้รักแล้ว ย่อมยากที่จะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และไม่มี ความพึงพอใจในการทำงานหรือมีจะนั้นก็เปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ เนื่องจากไม่มีความสอดคล้องกันระหว่างบุคลิกภาพของตนและลักษณะของงาน นับว่าเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งในสังคมไทย (นวลศิริ เปาโรหิตย์, 2528, หน้า 9) การตัดสินใจเลือกอาชีพเป็นสิ่งสำคัญ เพราะผลการตัดสินใจเลือกอาชีพจะทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตซึ่งควรจะเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า การที่บุคคลประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจของตนนั้น นอกจากจะทำให้เศรษฐกิจของบุคคลนั้นดีขึ้นแล้ว ยังเป็นผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศชาติดีขึ้นด้วย ในการเลือกอาชีพนั้น บุคคลจำเป็นต้องเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง มิฉะนั้นจะไม่สามารถเลือกอาชีพ เลือกลงงานได้อย่างเหมาะสม และมีโอกาสประสบความสำเร็จในการทำงานได้มาก ดังนั้นการที่บุคคลจะเลือกอาชีพได้อย่างฉลาดนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

หลายประการ คือ การรู้จักตนเอง ความรู้เกี่ยวกับโลกของอาชีพ ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของงาน หรือเกี่ยวกับประเภทของอาชีพ (สวัสดี สุวรรณอักษร, 2515, หน้า 8) เมื่อมีอาชีพต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และอาชีพแต่ละอาชีพมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ที่ต้องการเลือกอาชีพ (สุมา ชัยลักษณะนันท์, 2542, หน้า 1) นักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับกับอาชีพเพิ่มขึ้น ซึ่งหากนักเรียนไม่มีหลักการและความรู้รอบในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพในด้านต่าง ๆ อาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาด ความล้มเหลวในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องเน้นบทบาทของการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพมากขึ้น โดยพยายามจัดหลักสูตรวิชาการงาน และอาชีพขึ้นในโรงเรียนเพื่อฝึกให้นักเรียนมีนิสัยรักการทำงาน มีประสบการณ์ในการทำงานในระหว่างศึกษาเล่าเรียน แต่ยังมีได้ให้ความสำคัญต่อกระบวนการแนะแนวอาชีพอย่างเพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535, หน้า 26)

จากความสำคัญและปัญหาของการเลือกอาชีวดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องนำกระบวนการแนะแนวอาชีพมาใช้ในโรงเรียน เพื่อช่วยเพิ่มโลกทัศน์เกี่ยวกับอาชีพให้กับนักเรียน โดยกระบวนการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้บริการสนเทศด้านอาชีพซึ่งมีอยู่ด้วยกันมากมายหลายวิธี การใช้โปรแกรมแนะแนวอาชีพก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้สำรวจเพื่อรู้จักตนเอง รู้จักอาชีพ เพื่อให้สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจ ของตนเองได้มากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้คิดรูปแบบ วิธีการและสื่อที่เหมาะสมในการให้ความรู้เรื่องอาชีพแก่นักเรียน โดยการผลิตโปรแกรมแนะแนวอาชีพขึ้น ซึ่งโปรแกรมแนะแนวอาชีพนี้ เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอน ๆ และจัดหาสื่อการสอนแบบประสม เช่น เกม เพลง ภาพประกอบ กิจกรรมต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง เกี่ยวกับอาชีพ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม ในฐานะที่ผู้วิจัยปัจจุบันเป็นครู มองเห็นถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว จึงมีความสนใจศึกษาผลของการใช้โปรแกรมแนะแนวอาชีพ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาความสอดคล้องในการเลือกอาชีพของนักเรียนต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมแนะแนวอาชีพที่มีต่อความสอดคล้องในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อช่วยให้นักเรียน ผู้ปกครอง ครูแนะแนว ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องนำผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมแนะแนวอาชีพ ไปใช้เป็นแนวทางช่วยเหลือเรื่องการตัดสินใจเลือกอาชีพให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัย ทักษะ ค่านิยมและความสนใจในอาชีพของนักเรียน

สมมติฐานการวิจัย

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง
2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมแนะแนวอาชีพ และกลุ่มควบคุม มีความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ ในระยะหลังการทดลอง แตกต่างกัน
3. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมแนะแนวอาชีพ และกลุ่มควบคุม มีความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ ในระยะติดตามผล แตกต่างกัน
4. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมแนะแนวอาชีพ มีความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ ในระยะก่อนทดลองและระยะหลังการทดลอง แตกต่างกัน
5. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมแนะแนวอาชีพ มีความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ ในระยะก่อนทดลองและระยะติดตามผล แตกต่างกัน
6. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมแนะแนวอาชีพ มีความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรีราชา จำนวน 557 คน
2. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ คือ
 - 2.1.1 วิธีการ แบ่งเป็น 2 วิธีได้แก่ วิธีการใช้โปรแกรมแนะแนวอาชีพ และวิธีปกติ
 - 2.1.2 ระยะเวลา แบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล
 - 2.2 ตัวแปรตาม คือ ความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โปรแกรมแนะแนวอาชีพ หมายถึง เครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างเป็นกระบวนการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ชั้นดังนี้

1.1 ชั้นรู้จักตนเอง โดยใช้กิจกรรมและสื่อการสอนเพื่อให้นักเรียนได้สำรวจคุณลักษณะของตนเองในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ลักษณะนิสัย ทักษะ ค่านิยม และความสนใจ

1.2 ชั้นรู้จักอาชีพ ใช้กิจกรรมและสื่อการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับอาชีพด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 กลุ่มอาชีพ 7 กลุ่ม ได้แก่

1.2.1.1 กลุ่มงานอาชีพที่ใช้มือปฏิบัติ (manual, practical)

1.2.1.2 กลุ่มงานอาชีพค้าขายและช่างฝีมือ (trades, crafts)

1.2.1.3 กลุ่มงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (scientific, technical)

1.2.1.4 กลุ่มงานริเริ่มสร้างสรรค์ (creative)

1.2.1.5 กลุ่มงานอาชีพที่ให้ความช่วยเหลือ และงานเกี่ยวกับสังคม

(helping, social)

1.2.1.6 กลุ่มอาชีพธุรกิจ (business)

1.2.1.7 กลุ่มงานสำนักงาน (office operations)

1.2.2 ตัวอย่างอาชีพที่อยู่ในแต่ละกลุ่มอาชีพ

1.2.3 คุณลักษณะของบุคคลในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จำแนกเป็น 4 ด้าน

1.2.3.1 ลักษณะนิสัย หมายถึง ความประพฤติหรือการแสดงออกที่ทำเป็นประจำ

1.2.3.2 ทักษะ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้และการฝึกฝน

1.2.3.3 ค่านิยม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีค่า มีความสำคัญสำหรับตนเอง

1.2.3.4 ความสนใจ หมายถึง ความชอบในสิ่งต่าง ๆ

1.3 ชั้นตัดสินใจเลือกอาชีพ ใช้กิจกรรมและสถานการณ์จำลอง เพื่อฝึกการตัดสินใจเลือกอาชีพในสถานการณ์ต่าง ๆ ก่อน แล้วจึงให้นักเรียนตัดสินใจเลือกอาชีพให้เหมาะสมสอดคล้องกับคุณลักษณะของตนเอง

2. ความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ หมายถึง การตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมตรงตามคุณลักษณะของตนเอง ทั้งด้านลักษณะนิสัย ทักษะ ค่านิยม และความสนใจใน

อาชีพ โดยดูจากคะแนนความสอดคล้องในการเลือกอาชีพ ซึ่งคำนวณจากดัชนีความสอดคล้อง
ของไอชาน